

ระยะเวลาที่คำมั่นผูกพัน

เรื่องระยะเวลาที่คำมั่นผูกพันนี้ กฎหมายบัญญัติทางจากเรื่องคำเสนอกล่าวคือ กฎหมายนั้นแยกบัญญัติเป็นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า กับคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่ห่างไกลโดยระยะทาง ซึ่งระยะเวลาผูกพันของคำเสนอเป็นไปตาม มาตรา 354 ถึงมาตรา 356 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ดังนี้

มาตรา 354 บัญญัติว่า "คำเสนอจะทำสัญญาอันมีระยะเวลาให้ทำคำสนอนั้น ท่านว่าไปอาจจะถอนได้ภายในระยะเวลาที่บ่งไว้"

มาตรา 355 บัญญัติว่า "บุคคลทำคำเสนอไปยังผู้อื่น ซึ่งอยู่ห่างกันโดยระยะทาง และมีได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอนั้น จะถอนคำเสนอของตนเสียภายในเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอนั้น ท่านว่าหาอาจจะถอนได้ไม่"

มาตรา 356 บัญญัติว่า "คำเสนอทำแก่บุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า โดยมิได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอนั้น เสนอ ณ ที่ใด เวลาใด ก็ย่อมจะสนองรับได้แต่ ณ ที่นั้นเวลานั้น ความข้อนี้ท่านให้ใช้ตลอดถึงการที่บุคคลคนหนึ่งทำคำเสนอไปยังบุคคลอีกคนหนึ่งทางโทรศัทพ์ด้วย"

จากบทบัญญัติข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ระยะเวลาที่คำเสนอผูกพันมีอยู่ด้วยกัน 2 กรณี คือ

1. กรณีที่คำสนอนบ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอนไม่ว่าจะเป็นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้าหรือต่อบุคคลผู้อยู่ห่างไกลโดยระยะทาง ผู้เสนอย่อมมีความผูกพันอยู่กับคำเสนอนั้น ตั้งแต่เมื่อคำเสนอนั้นมีผลสมบูรณ์จนกระทั่งระยะเวลาที่ผู้เสนอ

ได้บ่งไว้ได้สิ้นสุดลง และผู้เสนอไม่อาจที่จะถอนคำเสนอของตนได้ภายในระยะเวลาที่บ่งไว้นั้น

ตัวอย่าง นายคำเสนอขายรถจักรยานยนต์แก่นายขาว โดยกำหนดเวลาให้ทำคำสนองภายใน 5 วัน ทั้งนี้ นายคำต้องผูกพันกับคำเสนอที่ให้แก่นายขาวไว้ตลอด 5 วัน จะถอนคำเสนอนี้เสียมิได้

2. กรณีที่คำเสนอมิได้บ่งระยะเวลาไว้

2.1 หากเป็นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่ห่างไกลกระยะทาง ผู้เสนอจะต้องผูกพันอยู่กับคำเสนอนั้น ภายในระยะเวลาอันควรคาดหมายได้ว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนอง จะถอนคำเสนอในช่วงเวลาดังกล่าวนี้มิได้

ตัวอย่าง นายคำอยู่จังหวัดจันทบุรี เขียนจดหมายถึงนายขาวอยู่จังหวัดเชียงใหม่ เสนอขายสวนทุเรียน 10 ไร่ โดยมีได้กำหนดเวลาให้ทำคำสนอง ดังนี้ นายคำจะต้องให้เวลาแก่นายขาวพอสมควรแก่พฤติการณ์เพื่อทำคำสนองจะถอนคำเสนอไม่ได้ และหากเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองได้ล่วงพ้นไปแล้วโดยไม่มีคำสนองตอบจากนายขาว คำเสนอของนายคำจะสิ้นสุดผูกพันไปเองโดยไม่ต้องถอนคืนคำเสนอ

2.2 หากเป็นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า เมื่อไม่ได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง ผู้รับคำเสนอจะต้องสนองรับ ณ ที่นั้น เวลานั้น หากไม่มีการสนองรับ ณ ที่นั้น เวลานั้น คำเสนอย่อมสิ้นสุดความผูกพันไปเองโดยไม่ต้องถอนคืนคำเสนอ อย่างไรก็ตามในเรื่องการถอนคืนคำเสนอในกรณีนี้มักกฎหมายให้ความเห็นว่า เมื่อมีกฎหมายบัญญัติว่าห้ามมิให้ถอนคืนดังเช่นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่ห่างไกลกระยะทาง ตามมาตรา 355 แล้วจึงเห็นว่าผู้เสนอถอนคำเสนอ

ได้เสมอก่อนที่จะมีคำสนองขึ้น ณ ที่นั้น เวลานั้น¹

สำหรับเรื่องคำมั่น ระยะเวลาที่คำมั่นผูกพันมีเพียงใด ย่อมเป็นไปตามบทบัญญัติของกฎหมาย ซึ่งอาจอธิบายได้ดังต่อไปนี้

1. ถ้าผู้ให้คำมั่นมิได้กำหนดระยะเวลาไว้เพื่อกระทำการสนองรับคำมั่น คำมั่นนั้นย่อมผูกพันผู้ให้คำมั่นอยู่ตลอดไป จนกว่าจะมีผู้ทำการสนองรับและเกิดสัญญาขึ้นในที่สุด

ในกรณีที่ผู้ให้คำมั่นประสงค์จะพ้นจากความผูกพันในคำมั่นที่ตนได้ให้ไว้ ก็จะต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ จึงจะพ้นจากความผูกพันดังคำมั่นต่อไปนี้

คำมั่นโดยฉันทาจะให้รางวัลแก่ผู้ซึ่งกระทำการใด ผู้ให้คำมั่นอาจถอนคำมั่นเสียก่อนที่จะมีผู้กระทำการสำเร็จตามคำมั่น แต่จะต้องเป็นกรณีที่ผู้ให้คำมั่นมิได้แสดงเจตนาไว้ในคำมั่น โดยฉันทาแต่แรกว่าจะไม่ถอนคำมั่นนั้น

ในข้อนี้เองจึงเห็นได้ว่า จุดที่แตกต่างกันระหว่างคำมั่นกับคำเสนอก็คือ ถ้าเป็นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้าและมีไต่บังเวลาให้หาคำสนอง ระยะเวลาที่คำเสนอผูกพันย่อมมีอยู่ในขณะนั้นเองตามมาตรา 356 มาตรา 357 แต่ถ้าเป็นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่ห่างกันโดยระยะทาง ระยะเวลาที่คำเสนอผูกพันจะมีอยู่จนกว่าระยะเวลาอันควรคาดหมายว่าจะได้รับคำบอกกล่าวสนองได้ล่วงพ้นไปแล้ว ตามมาตรา 354 มาตรา 357 และในชวงเวลาดังกล่าวผู้เสนอไม่อาจถอนคำเสนอได้ ซึ่งต่างจากเรื่องคำมั่นที่กฎหมายยอมให้ถอนคำมั่นในกรณีนี้ได้

¹ จิตติ ถึงศรัทธี, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2 มาตรา 354 ถึงมาตรา 452 ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า 16 .

อาจเป็นเพราะกฎหมายค้ำประกันถึงพฤติการณ์แวดล้อมที่เกิดขึ้นด้วย เช่น ประกาศโฆษณาจะให้รางวัลแก่ผู้จับสุนัขที่หาย และต่อมาสุนัขกลับมาเอง หรือผู้ให้ค้ำประกันจับได้เอง กรณีนี้จึงควรที่จะให้ถอนค้ำประกันกันได้

ค้ำประกันในการซื้อขายทรัพย์สิน

ผู้ให้ค้ำประกันจะผูกพันอยู่กับค้ำประกันที่ตนให้ไว้ หากไม่ประสงค์จะผูกพันอยู่ตลอดไป ผู้ให้ค้ำประกันก็จะต้องกำหนดระยะเวลาพอสมควร และบอกกล่าวไปยังคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งให้ทราบเป็นการแน่นอนภายในเวลาที่กำหนดว่าจะทำการซื้อขายให้สำเร็จตลอดไปหรือไม่ ถ้าไม่มีการบอกกล่าวต่อมาภายในกำหนดเวลานั้น ค้ำประกันซึ่งได้ให้ไว้ก่อนก็เป็นอันไร้ผล

ตัวอย่าง นายคำให้ค้ำประกันกับนายแดงว่าจะขายรถจักรยานยนต์คันที่นายคำมีอยู่เพียงคันเดียว ให้นายแดงในราคา 10,000 บาท โดยนายคำมิได้กำหนดเวลาให้นายแดงว่าต้องตอบภายในเวลาเท่าใด เช่นนี้ค้ำประกันของนายคำย่อมผูกพันนายคำอยู่ตลอดไป ค้ำประกันของนายคำจะสิ้นความผูกพันก็ต่อเมื่อนายคำได้กำหนดเวลาพอสมควรให้นายแดงทราบว่า นายแดงจะต้องตอบรับค้ำประกันของนายคำภายในเวลาเท่าใด

2. ถ้าผู้ให้ค้ำประกันได้กำหนดระยะเวลาไว้เพื่อทำการสนองรับ ระยะเวลาที่ค้ำประกันยอมมีอยู่ตลอดระยะเวลาที่บ่งไว้ และหากไม่มีการตอบรับมาภายในกำหนดนั้นค้ำประกันย่อมสิ้นผลไป ค้ำประกันในกรณีนี้ได้แก่ ค้ำประกันโฆษณาจะให้รางวัลแก่ผู้ซึ่งกระทำการอันใดอันหนึ่ง ตามมาตรา 363 ค้ำประกันในกรณีนี้มีชื่อว่าสังเกตุว่า ตามมาตรา 363 วรรคท้าย กฎหมายวางเป็นบทสันนิษฐานว่าผู้ให้ค้ำประกันได้สละสิทธิที่จะถอนค้ำประกันเสีย จึงทำให้เห็นไปได้ว่า ถ้าพิจารณาในมุมกลับแล้ว หากผู้ให้ค้ำประกันสามารถตั้งข้อสันนิษฐานของกฎหมายดังกล่าวนี้ได้ ก็จะทำให้ผู้ให้ค้ำประกันสามารถถอนค้ำประกันได้อยู่ที่ตนเอง ซึ่งดูเหมือนจะต่างกับคำเสนอในแง่ที่ว่า คำเสนอมิได้มีบทสันนิษฐานไว้ถึงค้ำประกัน คำเสนอจึงไม่อาจถอนคืนได้หากได้บ่งระยะเวลาให้ทำคำสนองไว้

นอกจากคำมั่นสัญญาจะให้รางวัลแก่ผู้ซึ่งกระทำการอันหนึ่งอันใดแล้ว คำมั่นสัญญาจะให้รางวัลแก่ผู้ชนะการประกวด ตามมาตรา 365 วรรคแรก ก็จัดอยู่ในคำมั่นประเภทที่กำหนดระยะเวลาให้ทำการสนองรับไว้ด้วย เพราะเป็นเงื่อนไขแห่งความสมบูรณ์ของคำมั่นชนิดนี้ว่าต้องกำหนดระยะเวลาไว้ในคำสัญญาด้วย ดังนั้นระยะเวลาที่คำมั่นผูกพันจึงมีอยู่ตลอดระยะเวลาที่กำหนด ทำนองเดียวกับคำเสนออันบ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง

คำมั่นอื่น ๆ นอกจากที่กล่าวมานี้ เช่น คำมั่นในการซื้อขาย คำมั่นว่าจะให้ทรัพย์สิน คำมั่นว่าจะให้ค่าจ้างแรงงาน หากผู้ให้คำมั่นกำหนดระยะเวลาเพื่อสนองรับไว้ ผู้ให้คำมั่นย่อมผูกพันเพียงเท่าระยะเวลาที่กำหนดนั้น ซึ่งหากไม่มีการตอบรับมาภายในกำหนด คำมั่นย่อมสิ้นผลไป

ตัวอย่าง นายคำให้คำมั่นต่อนายแดงว่าจะขายรถจักรยานยนต์ให้ นายแดงราคา 10,000 บาท โดยนายแดงต้องตอบรับมาว่าจะซื้อหรือไม่ใน 5 วัน ถ้านายแดงไปตอบภายใน 5 วัน คำมั่นของนายคำย่อมสิ้นผล

การสนองรับคำมั่น

โดยทั่วไปสัญญาจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีการแสดงเจตนาของบุคคลสองฝ่าย ซึ่งมีเนื้อหาถูกต้องตรงกัน คือ ฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาเป็นคำเสนอ และอีกฝ่ายหนึ่งแสดงเจตนาเป็นคำสนอง ถูกต้องตรงกับคำเสนอนั้น สัญญาจึงจะเกิดขึ้น ดังความเห็นของท่านศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช ซึ่งกล่าวว่า คำสนองคือนิติกรรมการแสดงเจตนาหรือการกระทำส่งเจตนารับทำสัญญาตามคำเสนอ หากเป็นการสนองรับตรงตามเจตนาของผู้เสนอไม่มีข้อแม้แก้ไขอย่างใด และมีได้ส่งมาล่วงหน้า ย่อมทำให้สัญญาเกิดขึ้น¹

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1, หน้า 463-464 .

1. การสนองรับคำเสนอเป็นอำนาจอิสระของผู้รับคำเสนอที่จะตัดสินใจรับคำเสนอนั้นหรือไม่ก็ได้ การนิ่งเฉยไม่ตอบจนล่วงเลยระยะเวลาที่กำหนดให้ คำเสนอสิ้นความผูกพัน แต่สำหรับผู้รับคำเสนอต้องการจะทำสัญญาก็ต้องตอบสนองไปให้ถูกต้องตรงกับคำเสนอ คำสนองที่มีข้อความเพิ่มเติมมีข้อจำกัดหรือมีข้อแก้ไขคำเสนอเป็นอย่างอื่นประกอบนั้น ให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับคำเสนอ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว เช่น ทำคำสนองโดยมีข้อไขว่ายินดีจะรับซื้อทรัพย์สินตามคำเสนอ ถ้าผู้เสนอยอมลดราคา หรือยอมให้ผ่อนชำระเงินเป็นงวด ๆ ทั้งนี้ตามมาตรา 359 วรรคสอง แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา 359 วรรคสอง บัญญัติว่า คำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วยนั้น ท่านให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับทั้ง เป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว"

ลักษณะของคำสนอง

คำสนอง เป็นนิติกรรมฝ่ายเดียวซึ่งต้องมีผู้รับการแสดงเจตนา กล่าวคือ การแสดงเจตนาจะมีผลเป็นคำสนองต่อเมื่อมีผู้รับการแสดงเจตนา นั้น แม้ว่ามีการทำคำสนองไว้แล้ว แต่ยังไม่ได้นำไปหรือส่งไปแต่ยังไม่ไปถึง ผู้รับการแสดงเจตนา การแสดงเจตนา นั้นยังไม่เกิดผลเป็นคำสนองอันจะก่อให้เกิดสัญญา คำสนองทำต่อผู้เสนอซึ่งอยู่เฉพาะหน้า ย่อมมีผลทันทีเมื่อผู้เสนอเข้าใจความหมาย ถ้าคำสนองทำต่อผู้เสนอซึ่งอยู่ห่างไกลโดยระยะทางย่อมมีผลเมื่อการแสดงเจตนาไปถึง ผู้เสนอตามมาตรา 130 วรรคแรก และเกิดเป็นสัญญาตามมาตรา 361 วรรคแรก

2. คำสนองอาจเป็นการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยการนิ่งก็ได้ ต่างกับคำเสนอซึ่งจะต้องเป็นการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง

2.1 การแสดงเจตนาทำคำสนองโดยชัดแจ้ง คือการแสดงกริยาอาการออกมาโดยชัดแจ้ง หรือด้วยวาจา หรือเป็นลายลักษณ์อักษรให้เป็นที่เข้าใจว่าเป็นการแสดงเจตนาสนองรับ

ตัวอย่าง การขึ้นไปนั่งบนรถโดยสารประจำทาง ถือว่าเป็นการ
แสดงเจตนาสนองรับแล้ว

ตัวอย่าง นายคำเขียนจดหมายตอบตกลงว่าให้นายขาวกู้เงินตามที่
เสนอไว้ คั้งนี้เป็นการสนองด้วยการเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร

2.2 การแสดงเจตนาทำคำสนองโดยปริยาย ได้แก่ การกระทำ
อย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งมิใช่เป็นการทำคำสนองโดยตรง แต่พฤติการณ์เป็นที่คาด
หมายได้ว่ามีเจตนาที่จะสนองรับ

ตัวอย่าง นายคำเสนอขายรถยนต์คันนายแดงโดยนำรถยนต์มาส่งให้
ที่บ้าน และแจ้งว่าตานายแดงตกลงซื้อให้ตอบภายใน 2 วัน ปรากฏว่านายแดง
ไม่ตอบ แต่นำเอารถยนต์นั้นออกขับ จึงเห็นว่าพฤติการณ์คั้งนี้เท่ากับนายแดง
สนองรับแล้วโดยปริยายที่จะมีรถยนต์ของนายคำ

2.3 การแสดงเจตนาทำคำสนองโดยการนิ่ง ความหลักการนิ่ง
ย่อมไม่ใช่การแสดงเจตนา เพราะองค์ประกอบของการแสดงเจตนาจะต้องมีคั้งนี้

1. เจตนาที่จะกระทำ
2. เจตนาแสดงออก
3. เจตนาจะให้การแสดงเจตนาของตนใช้ได้ ในทางกฎหมาย

แต่การนิ่งอาจถือเป็นการแสดงเจตนาได้ในกรณีที่มีกฎหมายบัญญัติไว้
เช่น ตามมาตรา 505 ซึ่งบัญญัติว่า "อันว่าขายเมื่อชอบนั้น คือการซื้อขายกัน
โดยมีเงื่อนไขว่า ให้ผู้ซื้อได้มีโอกาสตรวจทรัพย์สินก่อนรับซื้อ"

เมื่อผู้ซื้อได้ตรวจทรัพย์สินที่จะซื้อแล้วมิได้ตอบปฏิเสธว่าไม่ต้องการ
กลับนิ่งเฉยเสีย คั้งนี้ถือว่าผู้ซื้อได้แสดงเจตนารับซื้อแล้ว ตามมาตรา 508
ซึ่งบัญญัติว่า "เมื่อทรัพย์สินนั้นได้ส่งมอบแก่ผู้ซื้อ เพื่อให้ตรวจแล้ว การซื้อขาย

ยอมเป็นอันบริบูรณ์ในกรณีต่อไปนี้คือ

(1) ถ้าผู้ซื้อได้บอกกล่าวว่าจะไม่ยอมรับซื้อภายในเวลาที่กำหนดไว้ โดยสัญญาหรือโดยประเพณี หรือโดยคำบอกกล่าว หรือ

(2) ถ้าผู้ซื้อไม่ส่งทรัพย์สินคืนภายในกำหนดเวลาดังกล่าวมานั้น หรือ

(3) ถ้าผู้ซื้อใช้ราคาทรัพย์สินนั้นสิ้นเชิงหรือแต่บางส่วน หรือ

(4) ถ้าผู้ซื้อจำหน่ายทรัพย์สิน หรือทำประการอื่นอย่างใดอันเป็นปริยายว่ารับซื้อของนั้น

3. คำสนองต้องแสดงเจตนาต่อบุคคลโดยเจาะจง คือ แสดงเจตนาต่อผู้เสนอ หรือตามที่ผู้เสนอกำหนดไว้กว้างกับคำเสนอซึ่งอาจแสดงเจตนาต่อบุคคลโดยเจาะจงหรือต่อสาธารณชนก็ได้ ทั้งนี้เพราะคำสนองซึ่งถูกต้องตรงตามคำเสนอก่อให้เกิดสัญญา จึงต้องแสดงเจตนาต่อบุคคลที่จะเข้าเป็นคู่สัญญา ถ้าไปแสดงเจตนาต่อบุคคลอื่นซึ่งเขาไม่ไ้มีเจตนาจะทำสัญญาก้วย สัญญาจะไม่เกิด

4. คำสนองต้องมีข้อความชัดเจนแน่นอนปราศจากข้อไข โดยเฉพาะคำสนองด้วยการแสดงเจตนาโดยชัดแจ้ง คำสนอนั้นจะต้องตรงตามคำเสนอของผู้เสนอและมีผลก่อให้เกิดสัญญา ถ้ามีข้อความเพิ่มเติมข้อจำกัดหรือข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วยซึ่งมีลักษณะเป็นการต่อรองคำเสนอถือว่าเป็นการบอกปิดคำเสนอ

ผลของคำสนอง

1. เมื่อมีการสนองรับตามคำเสนอสัญญายอมเกิดขึ้น แต่ต้องสนองรับก่อนคำเสนอสิ้นความผูกพัน

1.1 คำเสนออันบ่งระยะเวลาให้ทำคำสนอง ไม่ว่าจะ เป็นคำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้าหรือต่อบุคคลผู้อยู่ห่างไกลโดยระยะทางก็ตาม ต้องสนองรับภายในกำหนดเวลานั้น

1.2 คำเสนอต่อบุคคลผู้อยู่เฉพาะหน้า อันมิได้บังระยะเวลาให้
ทำคำสนองเสนอ ณ ที่ใดเวลาใด ต้องสนองรับ ณ ที่นั้นเวลานั้น

1.3 คำเสนอต่อบุคคลซึ่งอยู่ห่างไกลโดยระยะทางอันมิได้บังระยะ
เวลาให้ทำคำสนอง ต้องสนองรับภายในระยะเวลาอันควรคากหมาย

2. คำสนอนั้นถอนไม่ได้ กฎหมายมิได้บัญญัติไว้โดยคงว่าห้ามมิให้
ผู้สนองถอนคำสนอง แต่โดยเหตุที่เมื่อมีการสนองรับตามคำเสนอ สัญญาที่เกิดขึ้น
ตามมาตรา 361 ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่าคำสนอนั้นถอนไม่ได้ เพราะถ้ายอม
ให้ถอนคำสนองได้ ก็เท่ากับเป็นการเลิกสัญญาโดยไม่มีเหตุที่จะเลิกตามกฎหมาย
ที่ว่าคำสนอนั้นถอนไม่ได้นั้นหมายความว่า การแสดงเจตนาได้ไปถึงผู้รับการแสดง
เจตนามีผลเป็นคำสนองอันสมบูรณ์แล้ว ถ้าการแสดงเจตนายังไม่ถึงผู้รับการ
แสดงเจตนา ผู้สนองก็ยังคงมีสิทธิถอนการแสดงเจตนาทำคำสนองได้ ตามมาตรา
130 วรรคแรก โดยการบอกถอนการแสดงเจตนา นั้นต้องไปถึงก่อนหรือพร้อมกับ
คำสนอง

3. คำสนองไม่สิ้นความผูกพันเพราะเหตุผู้สนองตาย หรือตกเป็นผู้
ไร้ความสามารถ เว้นแต่ผู้สนองจะได้แสดงเจตนาไว้ในคำสนองว่าผู้สนองตาย
หรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถก่อนสัญญาเกิด ให้คำสนอนั้นสิ้นความผูกพัน ซึ่งถือ
ได้ว่าเป็นคำสนองโดยมีเงื่อนไขบังคับหลัง คำสนองยอมสิ้นความผูกพันตามเงื่อนไข
นั้น ทั้งนี้เพราะการแสดงเจตนาทำคำสนองไม่ตกอยู่ในบังคับของมาตรา 360¹
ซึ่งเป็นบทบัญญัติเฉพาะเรื่องคำเสนอเท่านั้น

¹ คักก็ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วย
นิติกรรมและสัญญา, หน้า 332 .

มาตรา 360 บัญญัติว่า "บทบัญญัติแห่งมาตรา 130 วรรค 2 นั้น ท่านมิให้ใช้บังคับถ้าหากว่าชัคกับเจตนาอันผู้เสนอได้แสดง หรือหากว่าก่อนจะสนองรับนั้น คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งได้รู้อยู่แล้วว่าผู้เสนอขายหรือตกเป็นผู้ไร้ความสามารถ"

4. การสนองรับคำเสนอที่ไม่ก่อให้เกิดสัญญา และคำสนองรับนั้นอาจกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ถึงนี้

4.1 คำสนองล่วงเวลา คือ คำสนองที่มาถึงผู้เสนอเมื่อพ้นระยะเวลาที่อาจทำคำสนองได้แล้ว ฎหมายถือว่าคำสนองนั้นยอมกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ ถ้าผู้เสนอเดิมจะขอรับทำสัญญาด้วย ก็มีสิทธิแสดงเจตนาสนองรับและก่อให้เกิดสัญญา ทั้งนี้ตามมาตรา 359 วรรคแรก ความว่า "ถ้าคำสนองมาถึงล่วงเวลา ท่านให้ถือว่าคำสนองนั้นกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่"

แต่ถ้าคำสนองอันมาถึงล่วงเวลานั้น เป็นที่เห็นประจักษ์ว่าคำบอกกล่าวนั้นได้ส่งโดยทางการ ซึ่งตามปกติควรจะมาถึงภายในเวลากำหนด ผู้เสนอต้องบอกกล่าวแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งโดยพยานว่าคำสนองนั้นมาถึง เน้นช้า เว้นแต่จะได้ออกกล่าวเช่นนั้นก่อนแล้ว ถ้าผู้เสนอละเลยไม่บอกกล่าว ให้ถือว่าคำสนองนั้นมิได้ล่วงเวลา ฉะนั้นเมื่อถือว่าคำสนองมาถึงไม่ล่วงเวลา สัญญายอมเกิดขึ้น คำสนองจึงไม่กลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ แต่ถ้าผู้เสนอได้บอกกล่าวแก่ผู้สนองแล้ว คำสนองก็มาถึงล่วงเวลายอมกลายเป็นคำเสนอขึ้นใหม่

มาตรา 358 บัญญัติว่า "ถ้าคำบอกกล่าวสนองมาถึงล่วงเวลา แต่เป็นที่เห็นประจักษ์ว่าคำบอกกล่าวนั้นได้ส่งโดยทางการ ซึ่งตามปกติควรจะมาถึงภายในเวลากำหนดไซ้ ผู้เสนอต้องบอกกล่าวแก่คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งโดยพยานว่าคำสนองนั้นมาถึง เน้นช้า เว้นแต่จะได้ออกกล่าวเช่นนั้นก่อนแล้ว"

ถ้าผู้เสนอละเอียดไม่บอกกล่าวถึงว่ามาในวรรคต้น ท่านให้ถือว่าคำบอกกล่าวสนอนั้นมีไ้ล่วงเวลา"

4.2 คำสนองที่มีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัดหรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่น ประกอบด้วย กฎหมายถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับและเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ในตัว

ตัวอย่าง โจทก์เสนอราคาเครื่องปรับอากาศพร้อมด้วยค่าติดตั้ง แก้วเลย จำเลยมีหนังสือถึงโจทก์แสดงความประสงค์จะทำสัญญากับโจทก์ แต่โจทก์จะต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ คือจะต้องยื่นแบบรูปเครื่องปรับอากาศ และการติดตั้งพร้อมด้วยร่างสัญญา เพื่อให้จำเลยพิจารณาเห็นชอบเสียก่อน คำสนองของจำเลย เช่นนี้เป็นคำสนองอันมีข้อจำกัด ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 359 วรรค 2 โจทก์ก็ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขของจำเลย แม้จำเลยเพียงฝ่ายเดียวได้แสดงไว้ว่าเงื่อนไขดังกล่าวเป็นสาระสำคัญอันจะต้องตกลงกันหมดทุกข้อ เมื่อโจทก์จำเลยยังไม่ตกลงกันหมดทุกข้อ จึงถือว่าโจทก์จำเลยยังมิได้มีสัญญาต่อกันตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 366 แม้อต่อมาโจทก์ได้ส่งแบบแปลนให้จำเลย ก็เป็นเพียงเพิ่มเติมคำเสนอของโจทก์ให้บริบูรณ์ เพื่อจำเลยจะได้พิจารณาสนองรับหรือไม่เท่านั้น แต่โจทก์กลับเสนอราคาเพิ่มสูงขึ้นอีกด้วย จำเลยย่อมมีสิทธิไม่รับหรือไม่สนองรับได้¹

ที่กล่าวมาข้างต้นเป็นเรื่องการสนองรับคำเสนอ สำหรับในเรื่องคำมั่นมิได้มีบทบัญญัติเฉพาะในเรื่องการสนองรับคำมั่นไว้ดังเช่นคำเสนอ กรณีนี้ผู้เขียนมีความเห็นว่า เมื่อคำมั่นเป็นคำขอทำสัญญาอย่างหนึ่ง การสนองรับคำมั่นจึงจำเป็นต้องมี เพราะถ้าไม่มีคำสนองตอบรับทำสัญญา สัญญาย่อมเกิดขึ้นไม่ได้ดังเช่นกรณีคำมั่นจะซื้อจะขาย ตามมาตรา 454 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 2639/2515

"การที่คู่กรณีฝ่ายหนึ่งให้คำมั่นไว้ก่อนว่าจะซื้อหรือขายนั้น จะมีผลเป็น การซื้อขายต่อเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งได้บอกกล่าวความจำนงว่าจะทำการซื้อขายนั้นให้ สำเร็จตลอดไป และคำบอกกล่าวเช่นนั้นได้ไปถึงบุคคลผู้ให้คำมั่นแล้ว

ถ้าในคำมั่นมิได้กำหนดเวลาไว้เพื่อการบอกกล่าวเช่นนั้นไซ้ร ่ ท่านว่าบุคคลผู้ให้คำมั่นจะกำหนดเวลาพอสมควร และบอกกล่าวไปยังคู่กรณีอีก ฝ่ายหนึ่งให้ขอมาเป็นแน่นอนภายในเวลาดำหนดนั้นก็ไ้ จะทำการซื้อขาย ให้สำเร็จตลอดไปหรือไม่ ถ้าและไม่ยอมเป็นแน่นอนภายในกำหนดเวลานั้นไซ้ร ่ คำมั่นซึ่งได้ให้ไว้ก่อนนั้นก็เป็นอย่างไรผล"

ดังนั้นเมื่อไม่มีบทบัญญัติเรื่องการสนองรับคำมั่นไว้ จึงต้องอนุโลมนำ หลักเรื่องคำสนองในลักษณะ 2 สัญญาหมวด 1 ก่อให้เกิดสัญญา มาใช้บังคับกับ เรื่องคำมั่นด้วย ทั้งนี้ลักษณะของการสนองรับคำมั่นย่อมขึ้นอยู่กับว่าคำมั่นนั้น เป็น คำมั่นเสนอต่อผู้ใดด้วย กล่าวคือ ถ้าเป็นคำมั่นเสนอต่อบุคคลโดยทั่วไปอันได้แก่ คำมั่นโฆษณาจะให้รางวัล การสนองรับคำมั่นในกรณีนี้ต้องเป็นการสนองด้วยการ กระทำตามคำมั่นนั้น ตามบทบัญญัติมาตรา 362 ถึงมาตรา 365 แต่ถ้าเป็น คำมั่นเสนอต่อบุคคลโดยเฉพาะจะจงจะสนองรับด้วยการกระทำหรือด้วยการ แสดงเจตนาตามหลักการสนองรับทั่วไปก็ได้

ปัญหาที่ว่าคำสนองที่มีข้อความไม่ตรงกับคำมั่น คือ มีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัดหรือมีข้อแก้ไขคำมั่นเป็นอย่างอื่นประกอบนั้น จะถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่ รับและถือเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัวเองหรือไม่ ทั้งนี้ตามบทบัญญัติ มาตรา 359 วรรคสอง บัญญัติว่า "คำสนองอันมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไข อย่างอื่นประกอบด้วยนั้น ท่านให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับ ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ ด้วยในตัวเอง"

จากบทบัญญัติดังกล่าวย่อมหมายความว่า หากคำสนองรับนั้นไม่ตรงตาม คำเสนอเดิมโดยมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อจำกัด หรือมีข้อแก้ไขอย่างอื่นประกอบด้วย

ให้ถือว่าเป็นคำบอกปิดไม่รับทำสัญญาด้วย ทั้งเป็นคำเสนอขึ้นใหม่ด้วยในตัว ผลทางกฎหมายย่อมทำให้คำเสนอเดิมสิ้นความผูกพัน ความบทบัญญัติในมาตรา 357 ซึ่งบัญญัติว่า

"คำเสนอใดเขาบอกปิดไปยังผู้เสนอแล้วก็ดี หรือมิได้สนองรับภายในเวลากำหนดดังกล่าวนั้นในมาตราทั้งสามก่อนนี้ก็ดี คำเสนอนั้นท่านว่าเป็นอันสิ้นความผูกพันแทนไป"

แต่ในเรื่องคำมั่น เมื่อได้มีการให้คำมั่นกันแล้ว คำมั่นนั้นจะมีผลผูกพันผู้ให้คำมั่นอยู่ตลอดไปจะไม่สิ้นผลผูกพันไปเอง การสิ้นผลผูกพันจะต้องมีวิธีการดังที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังเช่นคำมั่นโฆษณาจะให้รางวัล ตามมาตรา 362-365 การสิ้นความผูกพันจากคำมั่นในกรณีนี้ก็คือ ถ้าเป็นคำมั่นที่กำหนดระยะเวลาไว้คำมั่นก็จะมีผลผูกพันจนสิ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้ แต่ถ้ายกเลิกก่อนมีผู้กระทำการสำเร็จตามคำมั่น ผู้ให้คำมั่นก็ต้องถอนคำมั่นของตนโดยวิธีเดียวกับที่โฆษณาไว้หรือในกรณีคำมั่นจะซื้อขายตามมาตรา 454 เมื่อได้ให้คำมั่นจะซื้อ หรือจะขายไปแล้วหากเป็นกรณีที่มีได้กำหนดระยะเวลาให้ตอบรับมา คำมั่นนั้นก็ผูกพันผู้ให้คำมั่นอยู่ตลอดไป¹ เว้นเสียแต่ผู้ให้คำมั่นจะได้กำหนดเวลาให้ผู้รับคำมั่นตอบมาว่าจะรับทำสัญญาซื้อขายกันให้สำเร็จตลอดไปหรือไม่ ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่าการสนองรับคำมั่นโดยมีข้อความเพิ่มเติม มีข้อแก้ไขหรือมีข้อจำกัดต่อคำมั่นบางชนิดไม่ทำให้คำมั่นสิ้นผลไป เพราะการสิ้นผลต้องกระทำด้วยวิธีบอกกล่าวคำมั่นชนิดนี้ได้แก่คำมั่นจะซื้อจะขายซึ่งมิได้กำหนดเวลาให้สนองรับ ดังนั้นเมื่อคำมั่นไม่สิ้นผลหากผู้สนองรับคำมั่นเกิดเปลี่ยนใจ จะสนองรับตามคำมั่นเดิมย่อมกระทำได้และย่อมก่อให้เกิดความผูกพันทางสัญญา ส่วนคำมั่นในกรณีอื่นเช่นคำมั่นจะให้เช่ามีคำพิพากษาฎีกาที่ 1213/2517 (ประชุมใหญ่) ซึ่งพอเทียบเคียงกับกรณีนี้ได้ และถ้าถือตามคำพิพากษาฎีกาทั้งกล่าวคำมั่นนั้นย่อมสิ้นผลลง โปรดดูหน้า 28 และ หน้า 145

¹ คำพิพากษาฎีกาที่ 1004/2485

คำมั่นก่อให้เกิดหนี้หรือไม่

คำจำกัดความของคำว่า "หนี้"

"หนี้" เป็นข้อผูกพันทางกฎหมายระหว่างบุคคลสองฝ่าย โดยฝ่ายหนึ่งถูกผูกพันเพื่อประโยชน์ของบุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อกระทำการใด ละเว้นกระทำการใด หรือโอนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินผู้ที่ถูกผูกพันให้กระทำหรือละเว้นกระทำการใด เรียกว่า ลูกหนี้ (debtor) และผู้ที่มีสิทธิที่จะทำการกระหนันั้นสมบูรณ์เรียกว่า เจ้าหนี้ (creditor) สิทธิของเจ้าหนี้ภายใต้ข้อผูกพันนี้เป็นบุคคลสิทธิ (Jus in personam) กล่าวคือ เป็นสิทธิที่จะใช้บังคับบุคคลใดเป็นการเฉพาะเจาะจง บุคคลสิทธินี้ต่างกับสิทธิอีกประเภทหนึ่งในกฎหมายที่เรียกว่าทรัพย์สินสิทธิ (Jus in rem) ซึ่งเป็นสิทธิที่จะบังคับใช้ได้กับทุกคน¹

ในระบบประมวลกฎหมาย การปฏิบัติที่ขึ้นอยู่กัประเภทที่มาของหนี้ นั้น หรือข้อเท็จจริงที่ทำให้หนี้เกิดขึ้น ผู้ร่างกฎหมายจึงได้แยกความแตกต่างระหว่างหนี้ซึ่งเกิดจากข้อตกลงของคู่สัญญา และหนี้ซึ่งไม่ได้เกิดจากข้อตกลงของคู่สัญญา เพื่อที่จะได้อธิบายให้เห็นถึงผลของการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว (unilateral declaration of will) นักทฤษฎีกฎหมายจึงได้พยายามแบ่งแยกหนี้ออกเป็นหนี้โดยสมัครใจ (Voluntary) และหนี้โดยไม่สมัครใจ (Involuntary)

ตามโครงสร้างของหนี้ที่มาแต่เดิมนั้น การแสดงเจตนาฝ่ายเดียวซึ่งบางครั้งอาจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือมีผลกระทบต่อสิทธิได้ เช่น

¹ Lawson, Anton and Brown, Introduction to French Law, p. 138.

บุคคลอาจถูกผูกมัดโดยการลงลายมือชื่อของตนเองในตั๋วแลกเงิน (Bill of exchange) ไม่ว่าจะเป็นผู้สั่งจ่าย ผู้จ่าย หรือผู้โอนสลักหลัง หรือบุคคลอาจกอดหนี้ผูกพันตนเอง ด้วยการทำพันธกรรม ความที่กล่าวมานี้เพื่อเป็นการอธิบายกฎที่ว่า "คำสัญญาที่จะคงให้คำเสนอเปิดอยู่" (a promise to keep an offer open)¹

ตามกฎหมายฝรั่งเศส ถ้าผู้เสนอถอนคำเสนอก่อนระยะเวลาที่กำหนดให้ทำคำสนองได้สิ้นสุดลง ผู้สนองไม่สามารถจะสนองรับเพื่อก่อให้เกิดสัญญาได้ แต่ผู้สนองสามารถเรียกร้องค่าทดแทนความเสียหายจากการที่ผู้เสนอถอนคำเสนอก่อนสิ้นระยะเวลาที่กำหนดให้ทำคำสนองได้

ดังอุทธรณ์ในกรณีที่เจ้าของที่ดินได้ทำคำเสนอที่จะขายที่ดินแก่บุคคลที่สนใจ และได้มีการตกลงกันว่าจะไปอยู่ที่ดินกันในวันที่กำหนดโดยเจาะจง ทั้งนี้ถือว่ามิชอบตกลงโดยปริยายว่า คำเสนอจะต้องเปิดอยู่จนกระทั่งถึงวันไปอยู่ที่ดิน และการถอนคำเสนอก่อนหน้านั้นทำให้ผู้เสนอจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น²

ได้มีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับรากฐานทางกฎหมายของความรับผิดของผู้เสนอในความเสียหายที่เกิดขึ้น นักเขียนสองท่าน เช่น Mazeaud Planiol เห็นว่าผู้เสนอจะต้องรับผิดชอบในทางละเมิด ตามมาตรา 1382 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งฝรั่งเศส ความว่า "Any act whatever of man which causes damage to another obliges him by whose fault it occurred to make reparation"³

¹ Ibid, p. 140 .

² Civ. 17 Dec. 1958, D. 1959, 33 .

³ Crabb, The French Civil Code, 1976, p. 253.

กล่าวคือ ผู้เสนอมีสิทธิที่จะถอนคำเสนอ แต่การถอนคำเสนอในบางกรณีก่อให้เกิดการไร้สิทธิในทางที่ผิด (abuse of right) ผู้เสนอจะต้องรับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้น แต่ในความเห็นที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ได้มีความคิดเห็นโต้แย้งในอีกแนวหนึ่งว่า คำเสนอของผู้เสนอไม่เพียงแต่เข้าไปทำการติดต่อกันเท่านั้น แต่ได้เข้าไปทำสัญญาเบื้องต้นซึ่งผูกพันผู้เสนอที่จะคงรักษาคำเสนอให้เปิดอยู่ชั่วระยะเวลาที่แน่นอน สัญญาเบื้องต้นดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อผู้เสนอ ทำให้การสนองรับของผู้สนองก่อให้เกิดสัญญาขึ้นได้ ถ้าผู้เสนอถอนคำเสนอ ผู้เสนอต้องรับผิดชอบในความเสียหายซึ่งเกิดจากการไม่ปฏิบัติตามสัญญาเบื้องต้น¹

ตามกฎหมายเยอรมันยอมรับว่า การกระทำฝ่ายเดียวในกฎหมาย (Unilateral Acts) ก่อให้เกิดหนี้ได้ โดยไม่ต้องมีการสนองรับจากคู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่ง² ดังนั้นการไม่ปฏิบัติตามคำสัญญาย่อมจะต้องเกิดความรับผิดเพราะการละเลยไม่ชำระหนี้

สำหรับกฎหมายไทย คำมั่นจะก่อให้เกิดหนี้หรือไม่ ยังเป็นปัญหาถกเถียงไม่เป็นที่ยุติ ทั้งนี้มีความเข้าใจกันอยู่ว่าหนี้มีบ่อเกิดจากสัญญาหรือนิติกรรมหลายฝ่ายเท่านั้น ส่วนนิติกรรมฝ่ายเดียวก่อหนี้ไม่ได้ อย่างมากนิติกรรมฝ่ายเดียวเป็นเพียงทำการเคลื่อนไหวในสิทธิ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลง โอน สงวน หรือระงับซึ่งสิทธิตามมาตรา 112 เท่านั้น ทั้งนี้เพราะหนี้ได้แก่ ความสัมพันธ์ทางกฎหมายระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งฝ่ายหนึ่งเรียกว่า ลูกหนี้ ต้องกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่า เจ้าหนี้ ดังนั้นนิติกรรมฝ่ายเดียวซึ่งเกิดขึ้นโดยการแสดงเจตนาของบุคคลฝ่ายเดียว จึงขาดบุคคลไปอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า

¹ Konrad Zweigert and Hein Kotz, An Introduction to Comparative Law Volume II: The Institutions of Private Law, (Amsterdam: North-Holland Publishing Company, 1977) p. 32.

² Schuster, The Principle of German Civil Law, p. 142.

เจ้าหนี้¹ ดังนั้นคำนี้ในความเห็นนี้จึงยอมไม่ก่อให้เกิดหนี้

เนื่องจาก คำว่า "หนี้" ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับปัจจุบันมิได้ให้คำจำกัดความไว้ จึงทำให้นักกฎหมายมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว ก่อให้เกิดหนี้ได้หรือไม่

แต่เดิมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 1 และบรรพ 2 ฉบับพุทธศักราช 2466 ซึ่งยกเลิกไปแล้ว ได้ให้คำจำกัดความของคำว่า "หนี้" ไว้ว่า "อันว่าหนี้้นโดยนิตินัยว่า เป็นความเกี่ยวพันอันบุคคลคนเดียว หรือหลายคนฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า ลูกหนี้ จำต้องส่งทรัพย์สินก็ดี หรือทำการหรือละเว้นทำการใด ให้แก่บุคคลคนเดียวหรือหลายคนอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่า เจ้าหนี้"

ปรากฏจากหลักฐานการประชุมกรรมการชำระประมวลกฎหมายเมื่อ พ.ศ. 2462 ได้ความว่า "Obligation" นั้น รวมลักษณะกฎหมายซึ่งแยกได้เป็นประเภทใหญ่หลายประเภทคือ

1. Contract (สัญญา)
2. Undue enrichment (ลาภมิควรได้)
3. Wrongful acts (ละเมิด)
4. Management of affairs without mandate (จัดการงานนอกสั่ง)

นอกจากลักษณะเหล่านี้ยังอาจมีลักษณะอื่นซึ่งกรรมการร่างกฎหมายชาวต่างประเทศ ไม่อาจระบุไว้ในร่างประมวลกฎหมาย จึงเขียนบันทึกไว้เป็น

¹ จีค เศรษฐบุตร, หลักกฎหมายแพ่งลักษณะนิติกรรมและหนี้, หน้า 247.

หลักฐานว่าไม่กล่าวระบุเพราะเกรงว่าจะไม่ครบ¹

ต่อมาเมื่อประกาศใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบันนี้แทน จึงได้เว้นการบัญญัติวิเคราะห์ศัพท์คำว่า "หนี้" ไว้ เพื่อจะได้ไม่เป็นการจำกัดความหมายของคำว่า "หนี้" ให้แคบไป คงให้มีแต่เพียงบทบัญญัติ มาตรา 194 ซึ่งมีความว่า "ด้วยอำนาจแห่งมูลหนี้ เจ้าหนี้ย่อมมีสิทธิจะเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ได้ อนึ่ง การชำระหนี้ด้วยกเว้นการอันใดอันหนึ่งก็ย่อมมีได้"

จากมาตรา 194 ข้างต้น นี้ได้กล่าวถึงว่าหนี้ที่มาหรือเกิดจากการอันใดบ้าง เพียงแต่ยอมรับที่จะบังคับตามสิทธิของเจ้าหนี้ให้เท่านั้น ฉะนั้นจึงเป็นเรื่องที่นักกฎหมายต้องทำการศึกษาและพิจารณาจากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์โดยตรง

ในเบื้องต้นจากการพิจารณามาตรา 194 อาจกล่าวได้ว่า หนี้มีลักษณะสำคัญ 3 ประการดังต่อไปนี้²

1. ต้องมีเจ้าหนี้ลูกหนี้
2. ต้องมีความผูกพันในกฎหมายอันก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในเรื่องหนี้
3. ต้องมีวัตถุแห่งหนี้

1. ต้องมีเจ้าหนี้ลูกหนี้ หมายความว่าหนี้นั้นต้องมีคู่กรณี 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ทรงสิทธิ อีกฝ่ายหนึ่งอยู่ในฐานะที่ต้องชำระหนี้ บุคคลผู้เป็นฝ่ายใน

¹ สำเนารายงานประชุมกรรมการชำระประมวลกฎหมาย, วันที่ 12 มกราคม 2462 .

² คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522), หน้า 6 .

หนี้ อาจเป็นบุคคลสองคนหรือว่านั้นขึ้นไป และจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ได้

ตัวอย่าง ก. กู้เงิน ข. 500 บาท ก. เป็นลูกหนี้เพราะต้องส่ง
ใช้เงินคืนให้แก่ ข. และ ข. เป็นเจ้าหนี้เพราะมีสิทธิเรียกร้องให้ ก. ชำระ
หนี้เงิน 500 บาทแก่ตน

2. ความผูกพันในกฎหมายอันก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในเรื่อง
หนี้ อาจเป็นได้ทั้งกรณีที่อยู่กรณีต่างมีประโยชน์แลกเปลี่ยนตอบแทนกันหรือไม่มี
ผลประโยชน์แลกเปลี่ยนตอบแทนกันก็ได้

ตัวอย่าง ก. กู้เงิน ข. 500 บาท ข. ไม่มีหน้าที่ตอบแทน ก.
มีแต่สิทธิที่จะเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งคือ ข. ทำการชำระหนี้เงิน 500 บาท
คืนแก่ตนเท่านั้น

ตัวอย่าง ก. ขายรถยนต์ให้ ข. ในราคา 50,000 บาท
ก. เป็นเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องราคารถยนต์จาก ข. ในขณะเดียวกัน ก. มี
หน้าที่ต้องส่งมอบรถยนต์แก่ ข. ด้วย ส่วน ข. ก็เป็นเจ้าหนี้มีสิทธิที่จะเรียกร้อง
ให้ ก. ส่งมอบรถยนต์แก่ตน และในขณะเดียวกัน ข. ก็มีหน้าที่ต้องชำระราคา
รถยนต์นั้นแก่ ก. ด้วย

หนี้ อันจะมีผลบังคับตามกฎหมายอาจเกิดจากมูลหนี้ได้หลายอย่างไม่
จำเป็นต้อง เป็นมูลกรณีซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เท่านั้น
ทั้งนี้ เพราะความผูกพันอันก่อให้เกิดสิทธิและหน้าที่ในเรื่องหนี้ อาจมีบัญญัติอยู่ใน
กฎหมายอื่น เช่น กฎหมายว่าด้วยภาษีอากรซึ่งกำหนดให้บุคคลมีหน้าที่ต้องชำระ
ภาษีอากรตามกฎหมายให้แก่รัฐ ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าหนี้ที่มีที่มาจากนิติกรรมสัญญา
ประการหนึ่ง และจากอำนาจแห่งกฎหมายอีกประการหนึ่ง ซึ่งอาจจำแนกที่มาแห่ง
หนี้ประเภทใหญ่ ๆ ได้ดังนี้

ที่มาแห่งหนี้

1. สัญญา คือ ความตกลงระหว่างบุคคลสองฝ่ายที่มุ่งประสงค์จะก่อให้เกิดหนี้ระหว่างกัน

สาระสำคัญของสัญญาจะต้องมี

- ก. บุคคลอย่างน้อยสองฝ่าย คือ ฝ่ายผู้เสนอและฝ่ายผู้สนอง
- ข. ผู้เสนอและผู้สนองต่างต้องแสดงเจตนาต่อกัน
- ค. การแสดงเจตนาของทั้งสองฝ่ายจะต้องสอดคล้องต้องกัน

นอกจากนี้สัญญาจะต้องเข้าลักษณะความสมบูรณ์ของนิติกรรมโดยทั่วไป อีกด้วย ได้แก่ ผู้กระทำจะต้องมีความสามารถ การแสดงเจตนาจะต้องไม่เกิดจากความสำคัญผิด กลฉ้อฉล ข่มขู่ วัตถุประสงค์ของสัญญาต้องไม่เป็นการพ้นวิสัย และต้องไม่ขัดห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย หรือขัดกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และถ้ามีกฎหมายบังคับในเรื่องแบบแห่งนิติกรรมไว้ จะต้องทำให้ถูกต้องตามที่กฎหมายบังคับ

2. จัดการงานนอกสั่ง คือ การที่บุคคลคนหนึ่งเข้าไปจัดการกิจการแทนผู้อื่นโดยเจ้าของกิจการนั้นมิได้ว่าขานวานใช้ให้ทำ หากคนใดจัดการไปในทางสมประโยชน์แก่เจ้าของกิจการ ก็ย่อมมีสิทธิที่จะเรียกร้องค่าใช้จ่ายที่ตนได้เสียไปจากเจ้าของกิจการนั้นคืนได้

3. ลาภมิควรได้ คือ การที่บุคคลใดได้มาซึ่งทรัพย์สินใดเพราะการที่บุคคลอีกคนหนึ่งกระทำเพื่อการชำระหนี้ หรือได้มาด้วยประการอื่นโดยปราศจากมูลอันจะอ้างกฎหมายได้ และเป็นทางให้บุคคลอีกคนหนึ่งนั้นเสียเปรียบ บุคคลผู้ได้ทรัพย์สินไว้จำต้องคืนทรัพย์สินให้แก่เขา

4. ละเมิด คือ การที่บุคคลใดได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ เป็นเหตุให้เกิดความเสียหายแก่บุคคลอื่น ผู้กระทำละเมิดจะต้องใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหาย ตามนัยมาตรา 420 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

5. บทบัญญัติแห่งกฎหมาย นั้นอาจเกิดขึ้นโดยกฎหมายบัญญัติไว้เป็นพิเศษ เช่น ตามประมวลรัษฎากรหรือตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยลักษณะครอบครัว

3. ต้องมีวัตถุประสงค์แห่งหนี้ อันได้แก่ วิธีการชำระหนี้ในทางแพ่ง ซึ่งกฎหมายจำกัดไว้ว่าจะมีได้เพียง 3 วิธีเท่านั้นคือ

ก. ลูกหนี้ต้องชำระหนี้โดยวิธีกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ตัวอย่าง ก. รับจ้างทาสีบ้านให้ ข. วัตถุประสงค์แห่งหนี้ ก. ต้องปฏิบัติกิจการชำระหนี้ก็คือ การทาสีบ้านซึ่งมีลักษณะเป็นการกระทำ

ข. ลูกหนี้ต้องชำระหนี้โดยวิธีงดเว้นการกระทำ

ตัวอย่าง ก. สัญญา กับ ข. ว่า เมื่อตนเลิกหลักวิธีการตัดผมจาก ข. จนชำนาญแล้ว จะไม่มาตั้งร้านตัดผมแข่งกับ ข. ซึ่งเคยเป็นผู้เลิกหลักให้กับคน วัตถุประสงค์แห่งหนี้กรณีนี้คือ ก. ต้องงดเว้นการตั้งร้านตัดผมแข่งกับ ข.

ค. ลูกหนี้ต้องชำระหนี้โดยวิธีส่งมอบทรัพย์สิน

ตัวอย่าง ก. ทำสัญญาขายบ้านแก่ ข. ก. จะต้องโอนกรรมสิทธิ์ส่งมอบบ้านแก่ ข. วัตถุประสงค์แห่งหนี้ ก. ต้องปฏิบัติกิจการชำระหนี้จึงมีลักษณะเป็นการโอนกรรมสิทธิ์ส่งมอบทรัพย์สิน

ความเห็นของนักกฎหมายไทย

จากข้อพิจารณาถึงข้อเกิดแห่งหนี้ข้างต้น ชัดเจนจึงเห็นว่า คำนั้นก่อให้เกิดหนี้หรือไม่ก็ยังคงไม่เป็นที่ยุติ ในบรรดาความเห็นของนักกฎหมายอาวุโส โดยนักกฎหมายยังคงให้ความเห็นออกเป็น 2 ฝ่าย กล่าวคือ

ฝ่ายที่ 1 เห็นว่า นิติกรรมฝ่ายเดียว เช่น คำมั่น คำเสนอ ไม่ก่อให้เกิดหนี้

ฝ่ายที่ 2 เห็นว่า นิติกรรมฝ่ายเดียว เช่น คำมั่น คำเสนอ ก่อให้เกิดหนี้ได้

ความเห็นฝ่ายที่ 1 นิติกรรมฝ่ายเดียว เช่น คำมั่น คำเสนอ ไม่ก่อให้เกิดหนี้ใด ๆ ดังที่ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช อธิบายว่า "ถ้ากล่าวว่ามีหนี้ต้องเข้าใจว่ามีเจ้าหนี้ลูกหนี้ มีสิทธิและหน้าที่ จะกล่าวว่า บุคคลอาจเป็นลูกหนี้อยู่โดยคนเดียวด้วยนิติกรรมผูกพันตนไว้โดยไม่มีเจ้าหนี้หาความหมายจริงจึงอะไรไม่ได้ จริงอยู่ เจตนาศักดิ์สิทธิ์พอที่จะผูกมัดบุคคลโดยลำพัง แต่การแสดงออกฝ่ายเดียวได้แก่กับดักได้เพียงในเรื่องที่จะผูกพันบุคคลนั้นฝ่ายเดียว ตามความสมัครใจของเขาเท่านั้น ไม่ทำให้คนอื่นเขาเข้ามาเป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้เกี่ยวข้องด้วย. ตราบใดที่ยังไม่มีใครแสดงเจตนาเข้ามาถือเอาประโยชน์นั้น ก็ยังไม่มีใครจะได้สิทธิเรียกร้องเป็นเจ้าหนี้ เมื่อยังไม่มีสิทธิเรียกร้องขาดหัวใจของหนี้ ตามมาตรา 194 เสียแล้ว ก็หาใช้หนี้ตามความหมายและลักษณะที่แท้จริงไม่ ต่อเมื่อใดมีใครแสดงเจตนาเข้ามาจนเกิดสิทธิเรียกร้องขึ้นตามกฎหมาย เมื่อนั้นจึงจะเรียกได้ว่ามีหนี้ผูกพันกัน คบมือข้างเดียวไม่ตั้ง คบมือทั้งสองข้างจึงจะตั้งฉันทัด นิติกรรมฝ่ายเดียวก็จะก่อให้เกิดหนี้ขึ้นผูกพันกันสองฝ่ายไปได้ฉันทัดนั้น นิติกรรมฝ่ายเดียวเป็นเครื่องมือก่อความเคลื่อนไหวในสิทธิอย่างอื่นขึ้นได้ เช่น บอกกลางโมฆียกรรม ปลดหนี้ หักกลบลบหนี้ บอกเลิกสัญญา แต่จะเป็นมูลแห่งหนี้ก่อให้เกิดความผูกพันบังคับได้ตามกฎหมายลักษณะหนี้ด้วยยังหาเหตุผลไม่ได้¹

ความเห็นฝ่ายที่ 2 นิติกรรมฝ่ายเดียว เช่น คำมั่นและคำเสนอ ก่อให้เกิดหนี้ได้ ดังที่ศาสตราจารย์จิตติ ติงศภัทิย์ อธิบายว่า "ยังมีความเห็น

¹ ม.ร.ว. เสนีย์ ปราโมช, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและหนี้ เล่ม 1, หน้า 434-435 .

แตกต่างกันอยู่ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่านิติกรรมฝ่ายเดียวไม่ก่อให้เกิดหนี้ การที่นิติกรรมฝ่ายเดียวมีผลในทางผูกพันผู้ทำนิติกรรมได้ในบางกรณีก็เพราะมีกฎหมายบัญญัติไว้ เช่นนั้น อีกฝ่ายหนึ่งเห็นว่านิติกรรมฝ่ายเดียวก่อให้เกิดหนี้ผูกพันตัวผู้แสดงเจตนาเองได้ในกรณีก่อตั้งมูลนิธิ คำมั่นโน้มน้าวให้รางวัล และการทำเอกสารชำระหนี้แก่ผู้ถือ อย่างไรก็ตามก็ยังคงมีกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้การแสดงเจตนาฝ่ายเดียวก่อให้เกิดหนี้สัมพันธผูกพันผู้แสดงเจตนาได้ โดยที่อีกฝ่ายหนึ่งไม่ต้องแสดงเจตนา รับเอาหนี้สัมพันธนั้น เช่น คำเสนอจะถอนไม้ไผ่ภายในระยะเวลาหนึ่ง ตามมาตรา 354, 355 หรือคำมั่นที่สัญญาจะให้รางวัล ตามมาตรา 362 หรือคำมั่นจะซื้อหรือขาย ตามมาตรา 454 เป็นต้น การที่เจ้าหนี้จะเข้าถึงเอาประโยชน์แห่งหนี้หรือไม่เป็นอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่เป็นการที่เจ้าหนี้แสดงเจตนาก่อให้เกิดหนี้เป็นการเข้าถึงเอาสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดให้แล้วเท่านั้น รวมความแล้วเข้าใจว่าการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว เป็นมูลแห่งหนี้ได้เฉพาะกรณีที่กฎหมายบัญญัติให้มีหนี้สัมพันธ จากเจตนาที่แสดงออกในทางก่อกำหนดขึ้นเท่านั้น แต่จะว่าหนี้ที่เกิดขึ้นจากการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติไว้ เช่นนี้เกิดขึ้นโดยผลของกฎหมาย หรือเกิดขึ้นโดยผลของการแสดงเจตนาแต่อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะไม่ได้ ต้องถือว่าหนี้เกิดจากการแสดงเจตนา รวมทั้งจากบทบัญญัติของกฎหมายด้วย¹

¹ จิตติ ติงศรัทธี, ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 2
มาตรา 354 ถึงมาตรา 452 ว่าด้วยมูลแห่งหนี้, หน้า 1-3.

นอกจากนี้ยังมีความเห็นสนับสนุนฝ่ายที่ 2 คือ เห็นว่านิติกรรมฝ่ายเดียว ก่อหนี้ได้ และสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายย่อมเกิดขึ้น เพราะการละเลยไม่ชำระหนี้ แต่ในการฟ้องร้องคดีต่อศาล โจทก์ไม่จำเป็นต้องบรรยายฟ้องว่าตนมีสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายในฐานะใด เพียงแต่บรรยายข้อเท็จจริงมา ย่อมเป็นหน้าที่ของศาลที่จะยกบทกฎหมายขึ้นมาปรับคดีเอง¹

ผู้เขียนมีข้อพิจารณาว่า คำมั่นจะก่อให้เกิดหนี้หรือไม่เป็นเรื่องที่ต้องพิเคราะห์จากลักษณะของคำมั่นเป็นกรณีไป กล่าวคือคำมั่นโฆษณาจะให้รางวัลตามมาตรา 362 และคำมั่นโฆษณาให้รางวัลอันเป็นการประกวดชิงรางวัลตามมาตรา 365 เป็นคำมั่นที่เกิดจากการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว โดยที่ไม่ต้องมีการแสดงเจตนาสนองรับจากอีกฝ่ายหนึ่ง คำมั่นดังกล่าวก็มีผลผูกพันผู้ประกาศโฆษณาในการที่จะต้องให้รางวัลแก่ผู้เข้ากระทำการสำเร็จตามคำมั่น จึงเห็นได้ว่าแม้คำมั่นในกรณีนี้จะมีลักษณะเป็นนิติกรรมฝ่ายเดียว แต่ก่อให้เกิดหนี้ได้ เพราะมีบทบัญญัติใหม่มีนิติสัมพันธ์จากเจตนาที่แสดงออกในทางก่อกำเนิดโดยชัดแจ้ง ซึ่งจะไปตามแนวความเห็นของฝ่ายที่ 2 ที่ว่า การแสดงเจตนาฝ่ายเดียวเป็นมูลแห่งหนี้ได้เฉพาะกรณีที่กฎหมายบัญญัติใหม่มีนิติสัมพันธ์จากเจตนาที่แสดงออกในทางก่อกำเนิดขึ้นเท่านั้น แต่การก่อกำเนิดโดยผลของการแสดงเจตนาฝ่ายเดียวเช่นนี้ มีปัญหาที่ต้องพิเคราะห์ต่อไปว่า หากผู้ให้คำมั่นไม่อยู่ในฐานะที่จะปฏิบัติตามคำมั่นได้ ผู้ที่ได้รับความเสียหายจากคำมั่นนั้นจะเรียกค่าเสียหายจากผู้ให้คำมั่นในทางละเมิดหรือทางสัญญา ในปัญหานี้ตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสซึ่งไม่ยอมรับพฤติการณ์การแสดงเจตนาฝ่ายเดียวถือว่าการผิดคำมั่นดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดความเสียหายทางละเมิดเท่านั้น ซึ่งตรงข้ามกับหลักกฎหมายเยอรมัน ซึ่งถือว่าการแสดงเจตนาฝ่ายเดียว

¹ ศักดิ์ สนองชาติ, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยนิติกรรมและสัญญา, หน้า 327.

ยอมก่อให้เกิดความผูกพันทางสัญญาที่เกี่ยว สำหรับตามกฎหมายไทยผู้เขียนเห็นว่า ความรับผิดชอบของผู้ให้ค้ำประกันนั้นจะเป็นเพียงทางละเมิดเท่านั้น

สำหรับค้ำประกันในกรณีอื่น เช่นค้ำประกันจะซื้อจะขายตามมาตรา 454 เมื่อ พิเคราะห์แล้วจะเห็นว่า ค้ำประกันนั้นจะต้องมีคู่กรณี 2 ฝ่ายเสมอ กล่าวคือฝ่าย หนึ่งให้ค้ำประกันว่าจะซื้อหรือจะขาย อีกฝ่ายหนึ่งตกลงรับรู้ซึ่งค้ำประกันนั้น ผลบังคับของ ค้ำประกันดังกล่าวย่อมต้องเป็นไปทำนองเดียวกับเรื่องสัญญา ค้ำประกันในกรณีนี้จึงก่อให้เกิด ได้โดยถือว่าเป็นหนี้ทางสัญญานั้นเอง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย